

AGORA 2009-2013: Een magazine in zwart-wit

ESSAY Peter Pelzer, Michiel van Meeteren & Jesper van Loon

AGORA is 30 jaar! Bij het 25 jarig jubileum keken we hoe AGORA met de navelstreng aan de universiteit verbonden was en op eigen benen kwam. Nu, vijf jaar later, zien we dat de relatie met de universiteit gaandeweg opnieuw veranderd is. Veelal onbewust heeft AGORA zich afgezet tegen de wetenschappelijke publicatiemores.

Je bent eigenlijk gek als je als wetenschapper iets in AGORA publiceert. De formele erkenning voor een publicatie in AGORA is beperkt. Artikelen in internationale toptijdschriften, die tellen pas mee. Daarin verschijnt na een zware reviewprocedure een kloek stuk van twintig pagina's. Methodisch en logisch grondig, intersubjectief beoordeeld en in mooie Engelse volzinnen. 'Mission accomplished', zou je denken. Eén probleem: artikelen in wetenschappelijke tijdschriften worden door bijna niemand gelezen. Een paar vakgenoten wellicht en als je geluk hebt wat studenten die het op de leeslijst hebben staan. Waarom leest bijna niemand deze artikelen terwijl er maanden werk in zit? Een schot voor de boeg: de stukken zijn droog, voorspelbaar opgezet, lang en doorspekt met jargon. Daarbij is toegang niet te betalen als de universiteit de beurs niet trekt. Kortom, wetenschappelijke tijdschriften lijken meer en meer bedoeld voor auteurs en een beperkt aantal experts, in plaats van een breder lezerspubliek.

AGORA archief

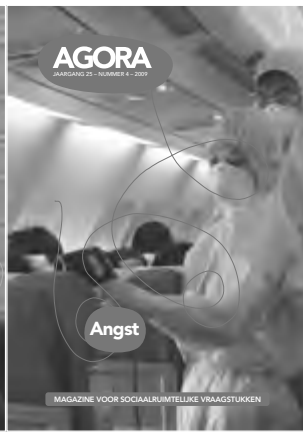
Op www.agora-magazine.nl zijn alle AGORA's van de laatste 6 jaar, digitaal en gratis te vinden. Ook is er informatie over een aantal oudere nummers te vinden, iets wat we in de toekomst verder gaan uitbouwen.

AGORA verkeerde lange tijd in een ingewikkelde spagaat. Aan de ene kant is er de link met juist het wetenschappelijk debat dat zich in internationale tijdschriften afspeelt, omdat een aanzienlijk deel van de redactie uit promovendi bestaat. Vanuit dat perspectief is een AGORA artikel voor academici vaak een eerste worp voor een 'echt' wetenschappelijk artikel. Aan de andere kant heeft AGORA de doelstelling voor een breed publiek toegankelijk te zijn, zodat ook studenten of beleidsmakers iets nieuws leren over het vakgebied én hun kennis via een schrijven in AGORA met vakgenoten kunnen delen. Dat vraagt om andere artikelen. Meer debat, meer polemisch en met gedoseerde aandacht voor achtergronden die 'onder professoren' bekend verondersteld zijn.

Populair-wetenschappelijk

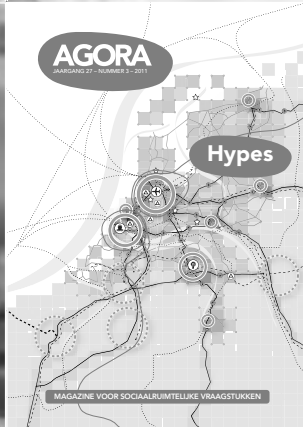
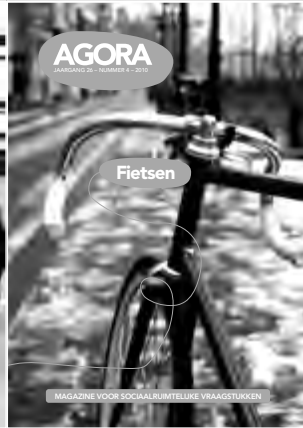
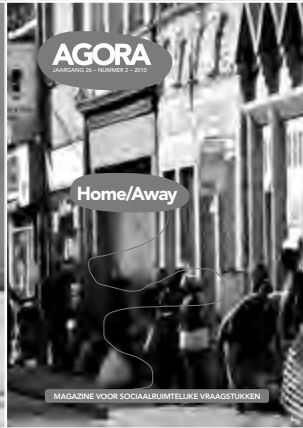
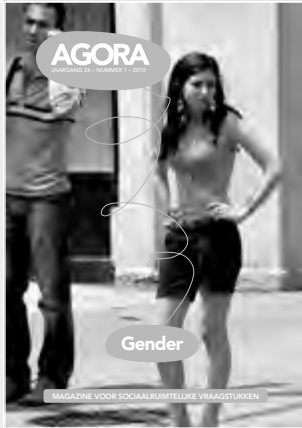
De universiteit heeft voor AGORA altijd een grote rol gespeeld in de afgelopen dertig jaar. Het nummer '25 jaar' (2009-1) geeft een overzicht hoe die relatie er in de eerste 25 jaar uitzag. In dit artikel richten wij ons, als stilaan terugtrekkende oude garde redacteurs, op de laatste vijf jaar. Een constante gedurende die dertig jaar is dat AGORA-redacties voortkomen uit cohorten masterstudenten en promovendi van de sociaalruimtelijke opleidingen. AGORA-redacteurschap leidt vaak tot banden met collegae van andere universiteiten zoals de infographic op de achterkant van dit nummer treffend laat zien. AGORA is daarom naast een tijdschrift ook een netwerk van professionals uit verschillende plaatsen, achtergronden en generaties met een gemeenschappelijk project. Ook speelt AGORA een rol in curricula van universiteiten en wordt een AGORA-redacteurschap binnen universiteiten gezien als belangrijke extra-curriculaire vorming als wetenschapper. Het is dan ook niet vreemd dat de veranderende universiteit, zoals in dit themanummer uiteengezet, een belangrijke rol heeft gespeeld in de ontwikkeling van de spagaat tussen wetenschappelijk en maatschappelijk debat.

Allereerst is er door de internationalisering van de universiteit steeds minder behoefte aan een Nederlandstalig platform waarin men de resul-

Covers

Mooi, zakelijk, saai, doeltreffend, onbegrijpelijk: zomaar wat opmerkingen die van toepassing kunnen zijn op de verschillende covers van AGORA. Altijd zijn ze onderwerp van discussie, zowel voor als na uitgave van een nummer. En terecht, want ze zijn ons visitekaartje. Maar hoe zet je bijvoorbeeld thema's als angst en seksualiteit in één beeld neer? Oordeel zelf over vijf jaar AGORA covers.

taten van wetenschappelijk onderzoek verspreidt. Dus werd voor veel wetenschappers het schrijven voor AGORA steeds meer een, overigens kundig en gemotiveerd, verleende, gunst aan het tijdschrift. Het blad had de auteurs harder nodig dan andersom. Ten tweede werden door diezelfde internationalisering de internationale wetenschappelijke debatten in de curricula van de universiteiten steeds belangrijker in verhouding tot de binnenlandse debatten. Veel lokale onderwerpen die in AGORA kritisch aan bod komen, lijken voor het wetenschappelijk onderwijs minder belangrijk te worden. Academische onderwerpkeuze wordt gedreven door internationale trends zoals Filip De Maesschalk voor AGORA (2011-3) uiteen heeft gezet. Waarom zou je je tijd steken in een artikel over Deventer of Oudenaarde als Amsterdam en Brussel meer tot de verbeelding spreken? Maar AGORA kiest desondanks expliciet voor beleidsrelevante onderwerpen waardoor naast een universitair publiek ook de groep van ruimtelijke professionals in het Nederlandse taalgebied bediend wordt. Goed voorbeeld is het themanummer Platteland (2011-4). Op het, samen met het KNAG georganiseerde, aan dit themanummer gekoppelde symposium op de Rijksuniversiteit Groningen zat de zaal stampvol met beleidsmakers. Natuurlijk verwachtten zij geen hapklare antwoorden, maar ze vonden het belangrijk en interessant om reflecties te horen over het onderwerp waar zij dagelijks mee bezig zijn. Deze aandacht voor beleidsrelevantie betekende wel dat de spagaat tussen wetenschap en maatschappij ook voor AGORA gedurende de laatste vijf jaar steeds scherper werd. We dreigden vlees noch vis te worden. Niet internationaal en gespecialiseerd genoeg om wetenschappelijk relevant te zijn, maar nog altijd te wetenschappelijk om de aandacht van een breder lezerspubliek te trekken.

Je bent eigenlijk gek als je als wetenschapper iets in AGORA publiceert

AGORA GEOGRAPHICA

De infographic (zie achterzijde) laat zien waar de AGORA artikelen van de laatste 5 jaar geschreven zijn. De bollen symboliseren de werklocatie van de auteurs. Naast de universiteitssteden waar Geografie en Planologie worden aangeboden valt op dat Delft, Rotterdam en Den Haag ook een behoorlijke bijdrage hebben. Architecten en beleidsmakers werkend in deze steden dragen hun steentje bij. De lijnen symboliseren samenwerkingsverbanden tussen auteurs werkachtig in verschillende steden. Niet alleen is er veel samenwerking tussen Amsterdammers en Utrechters, ook Nederlands-Vlaamse samenwerkingen komen geregeld voor. AGORA heeft haar zwaartepunt in Amsterdam, maar is breed gedragen in Nederland en Vlaanderen.

Nieuwe rubrieken

Toch was vijf jaar geleden door de redactie al een duidelijke keuze daarin gemaakt. Vlak voordat AGORA in 2008 25 jaar bestond, werd de vormgeving radicaal omgegooid. Speelser en tegelijkertijd strakker. Eerder koffietafel dan wetenschappelijke bibliotheek. Sprekend is de verandering van de ondertitel. In plaats van een tijdschrift voor sociaalruimtelijke vraagstukken werd AGORA een magazine voor sociaalruimtelijke vraagstukken. In de eerste jaren na de verandering van lay-out blijft AGORA echter vooral een tijdschrift. De invalshoeken zijn onverwacht en prikkelend en de inhoud grondig, maar de kopij bestaat vooral uit tamelijk conventionele wetenschappelijke artikelen. In deze tijd groeit de Vlaamse inbreng, met themanummers als Angst (2009-4), Over-last (2009-5), HomeAway (2010-2) en Tijd (2010-3). Rond 2010 is het bij de sterk uitgedunde Nederlandse redactie crisis. Er wordt serieus getwijfeld of AGORA nog wel bestaansrecht heeft. Een nieuwe generatie redacteurs treedt aan. Zonder dat mensen er echt bewust van zijn verandert AGORA in de hieropvolgende jaren in een magazine.

De veranderingen vinden incrementeel plaats, maar zijn in retrospectief vrij radicaal. Naast de themanummers komen vaste rubrieken centraler te staan. In het redactioneel mag de hoofdredacteur loskomen van het themanummer. Het is geen samenvatting van het themanummer meer, maar een uitnodiging tot lezen van de vervolgpagina's. Daarnaast ontstaat een aantal rubrieken die inmiddels niet meer weg te denken zijn. In 'Vrije ruimte' mag een spraakmakend persoon in 700 woorden zijn of haar pen in het vitriool dopen of de lofzang afsteken. Zoals Maarten Hajer, hoogleraar en directeur van het Planbureau voor de Leefomgeving, die in AGORA Platteland (2011-4) een ode bracht aan het vaak verguisde Westland, een kassengebied onder de rook van Rotterdam en Den Haag.

Door zulke initiatieven hervindt AGORA haar aantrekkelijkheid voor auteurs. Niet slechts om wetenschappelijke ideeën 'uit te proberen', maar omdat het wetenschappers in staat stelt kennis op een aantrekkelijke en prikkelende manier voor het voetlicht te brengen. De recensies krijgen een impuls. In iedere AGORA is weer een boek- en scriptierecensie te vinden. Daarnaast wordt de rubriek 'Klassiekers' geïntroduceerd, waarin een oud, maar nog immer relevant boek wordt besproken. De redactie verbaasde zich over de namen van statuur die het leuk en uitdagend vinden dit in te vullen, zoals de (emeritus) hoogleraren Herman van der Wusten (2013-5), Jan Lambooy (2012-4), Andreas Faludi (2013-2) en Chris Kesteloot (2013-3). Barrie Needham (2013-1), constateert bijvoorbeeld bij het teruglezen van David Harvey dat studenten vroeger veel sterker in de ban van marxistische geografie waren dan vandaag.

Onafhankelijkheid

Naast de rubrieken wordt beeldmateriaal steeds belangrijker. Er komt meer aandacht voor foto's en illustraties. Zo experimenteert AGORA sinds Groene Ruimte (2013-2) met infographics en kaarten op de achterkant. Maar ook een fotoreportage zoals 'the birds' in Wederopbouw (2012-2) of over fietsen in Amsterdam-West (2013-5). Daarnaast zijn er steeds meer interviews, bijvoorbeeld met Susan Fainstein (2012-1 Rechtvaardige Stad) of Saskia Sassen (2012-3 Crisis). Veel meer dan bij een regulier artikel, kun je bij een interview de inhoud sturen, verpakken tot leesbare stukken en aan het thema van het nummer relateren. Dit

maakt het redactiewerk meer journalistiek. Door de selectie van auteurs, citaten en thematische invalshoeken moet de redactie ervoor zorgen dat het geheel tot een duidelijker boodschap verpakt wordt.

AGORA heeft geprobeerd de afgelopen jaren toegankelijker en aantrekkelijker te worden voor een breed lezerspubliek. Centraal staat nog altijd de intrinsieke motivatie om thema's aan de orde te stellen die de redactie belangrijk vindt, ongeacht of die vragen nu in de mode zijn. Zo werden Hypes (2011-3) en Imago (2013-4) allebei gedreven door de wil om thema's te relativeren die maar blijven rondzingen in de ruimtelijke wereld. Een ander voorbeeld is Woonpatronen (2012-5) waarin een aantal van de clichés over wonen in Vlaanderen ter discussie worden gesteld. Daarin speelt de onafhankelijkheid van AGORA een belangrijke rol. Wij hebben geen oplossing om op de markt te verkopen, noch hebben wij adverteerders die dat moeten. Dat maakt vrijer om af en toe te roepen dat de keizer geen kleren aanheeft. Tegelijkertijd beperkt dat natuurlijk wel in hoe groots we kunnen uitpakken, het budget is door die onafhankelijkheid wel beperkt. Zo bleef AGORA een magazine in zwart-wit en dat is helaas nog steeds niet hip. Ook bouwen we bijna volledig op vrijwilligerswerk waardoor het niet makkelijk is om even een reclamecampagne op te zetten om nieuwe abonnees te werven.

Een magazine in zwart-wit is helaas nog steeds niet opnieuw hip

Toekomst

Hoe nu verder? Inhoudelijk staat het magazine er goed voor. Redactieleden dragen continu nieuwe thema's aan. De rubrieken lopen goed, de rubriek 'klassiekers' heeft de potentie om zelf een klassieker te worden. Ook is de redactie een grotere eenheid geworden. Konden we vijf jaar geleden nog spreken van een 'Vlaamse' en een 'Nederlandse' redactie die min of meer om beurten haar eigen themanummers maakten, nu zien we steeds vaker grensoverschrijdende samenwerking. Doordat die samenwerking leidt tot kennisoverdracht heeft AGORA sinds Seksualiteit (2013-1) de nieuwe rubriek 'de Vergelijking' waarin we overeenkomsten en verschillen tussen de twee Nederlandssprekende gemeenschappen in kaart brengen. Die transnationale samenwerking is overigens in een stroomversnelling geraakt doordat steeds meer AGORA-redacteurs zelf de grens oversteken, mede door de krappe academische arbeidsmarkt van de laatste jaren. Een volatiele tijd dus. Alleen al daarom is het interessant de vraag te stellen hoe AGORA er op haar 50-jarig jubileum, in 2033, bij zal staan.

De belangrijkste verandering is ongetwijfeld technologisch. AGORA concentreert zich nog steeds sterk op de papieren editie. Stevig geurend karton, waar je eens goed voor gaat zitten. Het is echter onvermijdelijk dat de stap naar betere digitale ontsluiting gezet moet gaan worden. Digitaal gaan biedt vele kansen: hyperlinks, een goed werkend archief, actualiteit; de mogelijkheden zijn enorm om een groter lezerspubliek te bereiken. Apparatuur voor digitale tijdschriften ligt op steeds meer

nachtkastjes en digitaal publiceren wordt steeds toegankelijker en aantrekkelijker. Tegelijkertijd leidt het tot nieuwe uitdagingen. Hoe kan een redactie die toch vooral uit wetenschappers-in-opleiding bestaat, een beroepsgroep die verknocht lijkt aan papier, de voordelen van digitale verspreiding benutten op een manier waarin de continuïteit van de AGORA-stem én het leesplezier gegarandeerd zijn? Of gaat dit te snel en moet AGORA ook qua digitalisering nog een tijdje zwart-wit blijven?

Als dertig jaar AGORA ons één ding leert is het dat ondanks het komen en gaan van redacteurs het blad een consequente evolutie doormaakt die niet makkelijk tot één of enkele personen te reduceren is. Altijd, en dus ook nu, ligt er ligt een dikke map vol met ideeën voor nieuwe nummers, symposia, digitale verspreiding die doorgegeven wordt. Welke daarvan gerealiseerd gaan worden en welke nog even in de kast blijven liggen of stilletjes aan op de composthoop verdwijnen zal niet door ons gedicteerd worden. Wel is er alle vertrouwen dat AGORA ook de komende dertig jaar sociaalruimtelijke kennis op een beleidsrelevante maar niet beleidsgerichte manier aan een breed geïnteresseerd publiek zal blijven overbrengen. AGORA zal dan ongetwijfeld – net als de universiteit – aanzienlijk veranderd zijn.

Peter Pelzer (p.pelzer@uu.nl), Michiel van Meeteren (michiel.vanmeeteren@ugent.be) en Jesper van Loon (jespervanloon@gmail.com) zijn redacteurs van AGORA. Vanuit wisselende functies en locaties hebben zij en vele anderen zich de afgelopen jaren ingezet voor de toekomst van het magazine.

Word redacteur!

AGORA is altijd op zoek naar nieuwe redacteurs. Niet alleen zijn studenten, promovendi of andere aan de universiteit verbonden mensen meer dan welkom. We zouden ook in het bijzonder ruimtelijke professionals werkend bij overheid of commerciële sector die AGORA's doel en missie onderschrijven willen uitnodigen om redacteur te worden. Meer informatie op www.agora-magazine.nl.